

Lekcja

Temat : II wojna światowa- powtórzenie wiadomości.

Ważne pojęcia:

- **Prowokacja gliwicka** – 31 sierpnia 1939 r. atak Niemców przebranych w polskie mundury na radiostację niemiecką w Gliwicach; prowokacja stała się pretekstem dla Hitlera do rozpoczęcia agresji na Polskę

Obrona Westerplatte – ostrzelanie polskiej placówki wojskowej przez niemiecki pancernik Schleswig-Holstein **1 września 1939 r.** o godzinie 4.45; obrona Polaków przez siedem dni pod dowództwem mjr Henryka Sucharskiego i kpt. Franciszka Dąbrowskiego

- **Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku** – 51 pocztowców pod dowództwem ppor. Konrada Guderskiego broniło się 1 września 1939; pozostałych przy życiu obrońców Niemcy skazali na karę śmierci
- **„Polskie Termopile”** – 8-10 września 1939 r. obrona Wizny przez 720 Polaków pod dowództwem kpt. Władysława Raginisa

„Dziwna wojna” – 3 września 1939 r. Wielka Brytania i Francja wypowiedziały wojnę Niemcom, ale nie podjęły działań zbrojnych, ograniczając się do zrzuceniu ulotek propagandowych na terytorium Niemiec i zajęcia pozycji na Linii Maginota

Wkroczenie Armii Czerwonej na terytorium Polski – **17 września 1939 r.**; ambasador RP w Moskwie, Wacław Grzybowski otrzymał notę radziecką o przekroczeniu granicy przez Armię Czerwoną; Anglia i Francja złożyły noty protestacyjne; dyrektywa wodza naczelnego Edwarda Rydza-Śmigłego nakazywała wycofanie wojska i sprzętu do Rumunii i na Węgry oraz unikanie walk z Rosjanami poza obroną koniec

„Wojna zimowa” – w październiku 1939 r. Stalin zażądał od Finlandii przesunięcia granicy na północ od Leningradu i oddania półwyspu Hanko; odrzucenie ultimatum przez rząd Finlandii; radzieckie prowokacje na granicy i 30 listopada 1939 r. Armia Czerwona rozpoczęła wojnę; obrona wojsk fińskich

pod dowództwem marszałka Carla Gustawa Mannerheima; potępienie agresji radzieckiej przez Ligę Narodów, ale brak wsparcia Finlandii ze strony państw europejskich; 12 marca 1940 r. zawarto pokój moskiewski – Finlandia zachowała suwerenność, ale musiała oddać na rzecz ZSRR ok. 10% swojego terytorium i miasto Wyborg

Ekspansja ZSRR na republiki bałtyckie i Rumunię – Litwę, Łotwę i Estonię włączono do Związku Radzieckiego po przeprowadzeniu w czerwcu 1940 r. sfałszowanych wyborów do parlamentów tych republik; w 1940 r. Rumunia oddała ZSRR Besarabię

Agresja III Rzeszy na Norwegię – dążenie Hitlera do przejęcia kontroli nad eksportem rudy żelaza z terenów Skandynawii, kontrolą cieśnin łączących Bałtyk z Morzem Północnym i otoczenie Wielkiej Brytanii od wschodu; udział brytyjskiego korpusu ekspedycyjnego, do którego należała Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich pod dowództwem gen. Zygmunta Szyszko-Bohusza (bitwa o Narwik);

„Fall Gelb” („Plan Żółty”) – atak wojsk niemieckich na Europę Zachodnią 10 maja 1940 r.; taktyka wojny błyskawicznej - zajęcie Belgii, Holandii i Luksemburga oraz atak na terytorium Francji; operacja „Dynamo” (ewakuacja wojsk sojuszniczych przez port w Dunkierce do Wielkiej Brytanii); wkroczenie wojsk niemieckich do Paryża; 22 czerwca 1940 r. marszałek Philippe Pétain zatwierdził zawieszenie broni; Alzacja i Lotaryngia zostały wcielone do Rzeszy, w północnej części Francji z Paryżem i wzdłuż wybrzeża Atlantyku utworzono strefę okupowaną, w centralnej i południowej Francji utworzono państewko satelickie ze stolicą w Vichy

Bitwa o Anglię – niemiecki plan agresji na Wielką Brytanię pod kryptonimem „Lew morski” zakładał operację desantową przy użyciu floty i wsparciu lotnictwa (ok. 3 tys. samolotów Luftwaffe pod dowództwem Hermanna Göringa); po stronie brytyjskiej w wojnę zaangażowane były Królewskie Siły Powietrzne (Royal Air Force – RAF) pod dowództwem marszałka lotnictwa Hugh'a Dowdinga; Anglicy zastosowali radar; znaczący udział Polaków (np. Dywizjon 303); w październiku 1940 r. Hitler wycofał się z planów inwazji, ale rozpoczął blokadę morską, aby odciąć Anglię od jej kolonii - do końca wojny trwała wojna o Atlantyk

Plan „Barbarossa” – niemiecki plan agresji na Związek Radziecki rozpoczęty 22 czerwca 1941 r.; plan zakładał szybkie opanowanie terenów po Ural z wykorzystaniem wojsk pancernych i piechoty zmotoryzowanej; w 1941 r. Niemcy wspierani przez wojska sojusznicze Włoch, Rumunii, Węgier, Słowacji i Finlandii opanowali republiki bałtyckie i rozpoczęli oblężenie Leningradu (900 dni; do 1944 r.), dotarli pod Moskwę oraz zajęli Ukrainę z Kijowem i Krym, gdzie oblegali Sewastopol (do 1942 r.); niehumanitarne traktowanie jeńców Armii Czerwonej w myśl założeń Hitlera, aby wyniszczyć rasę słowiańską

Wielka wojna ojczyźniana – tak Stalin określił wojnę z III Rzeszą, 3 lipca 1941 r. wezwał obywateli do obrony „Matki Rosji”, odwołał się do patriotyzmu, historycznych bohaterów Rosji, unikając haseł komunistycznych; z pomocą armii radzieckiej przyszły warunki atmosferyczne (deszcz, śnieg, mróz), oddalenie od granic Rzeszy wojsk niemieckich, które nie mogły szybko uzupełniać strat; w grudniu 1941 r. zwycięstwo Armii Czerwonej pod dow. gen. Gieorgija Żukowa pod Moskwą i odrzucenie frontu o ok. 200 km od stolicy

„Droga życia” – licząca ok. 300 km droga przez jezioro Ładoga, którą dostarczano do miasta żywność i broń; od września 1941 r. do 18 stycznia 1944 r. trwało oblężenie Leningradu przez wojska niemieckie; Finowie odebrali ZSRR ziemie, które utracili w wojnie zimowej w latach 1939-40; w czasie oblężenia ok. miliona mieszkańców Leningradu zmarło z głodu

Bitwa pod Stalingradem – celem strategicznym armii niemieckiej miało być zajęcie roponośnych terenów na Kaukazie i kopalni w Zagłębiu Donieckim oraz zdobycie „miasta Stalina” – Stalingradu; Stalin wydał rozkaz obrony miasta do ostatniego żołnierza, dlatego bitwa o Stalingrad uznana jest za najkrwawszą w II wojnie światowej; 2 lutego 1943 r. armia niemiecka pod dow. feldmarszałka Friedricha Paulusa skapitulowała

Bitwa na Łuku Kurskim – 5 lipca do 23 sierpnia 1943 r.; operacja „Cytadela” była próbą odzyskania przez armię niemiecką inicjatywy na froncie wschodnim; w okolicach wsi Prochorowka rozegrała się największa w historii bitwa pancerna; ogromne straty po obu stronach armii, ale Rosjanie byli w stanie szybciej odbudować potencjał militarny i to oni przejdą od tej bitwy do ofensywy na całej linii frontu

Generalny Plan Wschodni – niemiecki plan zakładający wymordowanie lub przesiedlenie ludności słowiańskiej z Europy środkowo-wschodniej za Ural; realizacja planu rozpoczęła się w listopadzie 1942 r. wysiedleniem Polaków z Zamojszczyzny; plan wynikał z założeń Hitlera, aby uczynić z Niemców rasę panów i dać im „przestrzeń życiową” na wschodnich obszarach Europy

Podludzie – według propagandy hitlerowskiej to Słowianie, Żydzi i Romowie oraz ci, którzy nie odpowiadali ideałowi „rasy panów” (nadmudzi)

Niemieckie obozy koncentracyjne – po dojściu do władzy w 1933 r. Hitler rozpoczął budowę obozów na terenie Rzeszy, zsyłając do nich wrogów państwa; w czasie II wojny światowej Niemcy utworzyli ok. 9 tys. obozów na terenie Niemiec i państw okupowanych, w których przebywało ok. 18 mln więźniów, z

czego ok. 11 mln poniosło śmierć; obozy koncentracyjne np.: Auschwitz, Majdanek, Stutthof, Gross-Rosen, Dachau, Mauthausen-Gusen, Ravensbrück, Sachsenhausen, Buchenwald; obozy zagłady np.: Birkenau, Bełżec, Sobibór, Treblinka, Kulmhof; eksterminacja ludności poprzez nieludzki wysiłek podczas pracy, eksperymenty medyczne, w komorach gazowych

Endlösung („ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”) – w 1942 r. Niemcy podjęli decyzję o zagładzie Żydów; przebieg operacji nadzorował Adolf Eichmann

Holokaust – wyniszczenie ludności żydowskiej; Żydzi określają ludobójstwo swojego narodu hebrajskim terminem „szoa”; masowe zabójstwa Żydów (np. Babi Jar koło Kijowa – ponad 100 tys. zabitych; Ponary koło Wilna – ponad 80 tys. zamordowanych); zagłada w obozach koncentracyjnych i natychmiastowej zagłady (zginęło ok. 6 mln Żydów z całej Europy); w miastach tworzono getta; w 1941 r. Żydzi zostali wyjęci spod prawa, wprowadzono karę śmierci dla opuszczających getto i dla osób udzielających im schronienia; Polska była jedynym krajem, w którym za pomoc Żydom groziła kara śmierci

W obronie Żydów - w Warszawie działał Żydowski Związek Wojskowy i Żydowska Organizacja Bojowa, które przy współpracy z AK przygotowały powstanie w getcie warszawskim w 1943 r.; w 1942 r. powołano Radę Pomocy Żydom „Żegota”; Polacy przekazywali informacje o sytuacji Żydów, pomagali w zdobywaniu fałszywych dokumentów, w ucieczkach z getta, dostarczali żywność i lekarstwa, ukrywali Żydów (np. Irena Sendlerowa uratowała ok. 2,5 tys. dzieci żydowskich; rodzina Ulmów z Markowej k/Rzeszowa została zamordowana za ukrywanie Żydów); były też przypadki wydawania Żydów Niemcom przez osoby ze środowisk przestępczych, tzw. szmalcowników – Sądy Specjalne Polski Podziemnej skazały wielu z nich na karę śmierci

Ruch oporu – działania zorganizowanej struktury podziemia przeciwko okupantowi; najwcześniej ruch oporu organizowano na ziemiach polskich (w 1939 r. powstał Związek Walki Zbrojnej przemianowany w 1942 r. w Armię Krajową); we Francji ruch oporu (Résistance) podporządkowany był Komitetowi Wolnej Francji Charles’a de Gaulle’a; najliczniejsza partyzantka działała na terytorium Jugosławii pod kierownictwem komunisty Josipa Broz-Tito

Wojna w Afryce – w 1940 r. wojska włoskie opanowały Somali Brytyjskie, zaatakowały Egipt, ale interwencja wojsk brytyjskich spowodowała wyniszczenie wojsk włoskich i zajęcie w 1941 r. terenów Libii, Somalii i Etiopii; w lutym 1941 r. na pomoc wojskom włoskim Hitler wysłał oddziały

Afrika Korps pod dow. gen. Erwina Rommla (nazywany „lisem pustyni”); obrona Tobruku z udziałem Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich pod dow. gen. Stanisława Kopańskiego; sukces wojsk brytyjskich pod dow. gen. Bernarda Montgomery’ego w bitwie pod El-Alamejn; aliancka operacja „Torch” polegająca na desancie wojsk w Maroku i Algierii pod dow. gen. Dwighta Eisenhowera; kapitulacja wojsk osi w Tunezji w maju 1943 r. zakończyła działania wojenne na froncie afrykańskim

Bitwa o Atlantyk – działania niemieckiej floty podwodnej pod dow. admirała Karla Dönitza zmierzające do odcięcia Wysp Brytyjskich od kolonii i dostaw z USA oraz do odcięcia dostaw dla ZSRR przez porty w Murmańsku i Archangielsku; niemiecka taktyka „wilczych stad”, czyli ataku grupy okrętów podwodnych; wykorzystanie przez aliantów m.in. radarów (sonarów), lotniskowców eskortowych, bomb głębinowych przyczyniło się do uzyskania przewagi nad Niemcami w drugiej połowie 1943 r.

Wojna na Dalekim Wschodzie – autorem japońskich planów wojennych był admirał Isoroku Yamamoto; 7 grudnia 1941 r. atak japoński na amerykańską bazę na Pearl Harbor (operacja „Tora! Tora! Tora!”); w odpowiedzi Kongres USA ogłosił wojnę z Japonią; w latach 1941-42 Japończycy zajęli: Filipiny, Hongkong, Indie Holenderskie, Malaje z Singapurem, Birnę, Nową Gwineę; Amerykanie po zwycięstwie pod Midway i Guadalcanal w 1942 r. przejęli inicjatywę na Pacyfiku

Karta Atlantycka - podpisana 14 sierpnia 1941 r. przez Franklina Delano Roosevelta i Winstona Churchilla; określiła cele wojenne koalicji i deklarowała: nienaruszalność terytorialną, poszanowanie prawa narodów do własnej formy rządów, swobodny dostęp do surowców naturalnych, współpracę międzynarodową, swobodę handlu i żeglugi, wyrzeczenie się stosowania siły, bezpieczeństwo socjalne wszystkich ludzi

Wielka koalicja – koalicja antyfaszystowska (alianci); największą rolę odgrywali przywódcy: Wielkiej Brytanii, premier Winston Churchill, USA, prezydent Franklin Delano Roosevelt i ZSRR, Józef Stalin

Konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie – pierwsze spotkanie Churchilla, Roosevelta, Stalina w 1943 r.; podjęto decyzję o zorganizowaniu II frontu w Normandii, zobowiązano się do udzielenia pomocy partyzantom jugosłowiańskim Josipa Broz Tito; wstępnie ustalono zachodnią granicę Polski

na Odrze z włączeniem Opolszczyzny, Prus Wschodnich i wschodnią na linii Curzona; zdecydowano o powołaniu Organizacji Narodów Zjednoczonych

Konferencja Wielkiej Trójki w Jaltcie – w lutym 1945 r. z udziałem Churchilla, Roosevelta, Stalina; Niemcy miały być podzielone na 4 strefy, a Berlin na 4 sektory okupacyjne (USA, ZSRR, Wielka Brytania, Francja), obciążone splatą odszkodowań wojennych; ZSRR zobowiązał się przystąpić do wojny z Japonią w zamian za: Wyspy Kurylskie, południowy Sachalin, wpływy w Mongolii i północnej Korei; w sprawie polskiej powtórzono projekt granic z Teheranu oraz zdecydowano o powstaniu rządu koalicyjnego, a po zakończeniu wojny miały być przeprowadzone demokratyczne wybory do parlamentu

Wojna we Włoszech – lądowanie wojsk alianckich w lipcu 1943 r. na Sycylii; upadek władzy Benito Mussoliniego i przejęcie rządów przez marszałka Pietro Badoglio; ucieczka Mussoliniego z więzienia, który z pomocą Hitlera utworzył na północy Włoch marionetkowe państewko Włoską Republikę Socjalną ze stolicą w Salo; najcięższe walki o przełamanie umocnień niemieckich na linii Gustawa – w maju 1944 r. 2. Korpus Polski pod dow. gen. Władysława Andersa zdobył wzgórze Monte Cassino, otwierając aliantom drogę do Rzymu; walki na przełomie 1944/45 r. na linii Gotów

Walki na froncie wschodnim – w 1944 r. wojska radzieckie doszły do linii Wisły, zajęły większość terytorium Węgier, wschodnią Słowację, południową Jugosławię, Albanie i Grecję; w styczniu 1945 r. ofensywa radziecka przełamała Wisłę i ruszyła w kierunku Odry (walki o Wał Pomorski); w marcu 1945 r. Rosjanie wraz z oddziałami Wojska Polskiego rozpoczęli operację berlińską zakończoną 2 maja zdobyciem Berlina; 8 maja 1945 r. feldmarszałek Wilhelm Keitel podpisał akt bezwarunkowej kapitulacji III Rzeszy

II front w Normandii – 6 czerwca 1944 r. wojska angielsko-amerykańskie pod dow. gen. Dwighta Eisenhowera wylądowały na plażach Normandii (operacja „Overlord”); bitwa pod Falaise z udziałem 1. Dywizji Pancерnej pod dow. gen. Stanisława Maczka; w operacji „Market Garden” Samodzielna Brygada Spadochronowa pod dow. gen. Stanisława Sosabowskiego poniosła ciężkie straty pod Arnhem; 7 maja 1945 r. gen. Alfred Jodl podpisał w kwaterze Eisenhowera w Reims wstępny akt kapitulacji III Rzeszy

Walki na Dalekim Wschodzie – zastosowanie przez Amerykanów taktyki „żabiego skoku”, polegającej na atakowaniu wybranych wysp i baz japońskich, przerzucaniu sił na kolejne wyspy, aż do zacieśnienia pierścienia wokół wysp

japońskich; odpowiedzialni za działania wojenne na Dalekim Wschodzie byli: admirał Chester William Nimitz i gen. Douglas MacArthur; w październiku 1944 r. w bitwie morskiej pod Leyte Japończycy użyli pilotów-samobójców, zwanych kamikaze; prezydent USA Harry Truman podjął decyzję o zrzuconiu bomb atomowych na Hiroszimę 6 sierpnia 1945 r. i 9 sierpnia na Nagasaki; 2 września 1945 r. na pokładzie amerykańskiego pancernika Missouri w Zatoce Tokijskiej Japonia podpisała akt kapitulacji – wyspy japońskie znalazły się pod okupacją amerykańską

Ważne daty:

1 września 1939 r. – atak III Rzeszy na Polskę; początek II wojny światowej

9-22 września 1939 r. – bitwa nad Bzurą pod dowództwem generałów Tadeusza Kutrzeby i Władysława Bortnowskiego; była największym starciem w kampanii wrześniowej; zginęło ok. 15 tys. polskich żołnierzy, a 100 tys. dostało się do niewoli niemieckiej

17 września 1939 r. – wkroczenie Armii Czerwonej na ziemie polskie

17/18 września 1939 r. – ewakuacja władz II Rzeczypospolitej do Rumunii

28 września 1939 r. – kapitulacja Warszawy; układ pomiędzy ZSRR a III Rzeszą o podziale ziem polskich

2 października 1939 r. – kapitulacja Helu bronionego przez jednostki polskie pod dowództwem kontradmirała Józefa Unruga

2-5 października 1939 r. – ostatnia bitwa kampanii wrześniowej pod Kockiem stoczona przez Samodzielną Grupę Operacyjną „Polesie” pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga

30 listopada 1939 r. – początek „wojny zimowej” ZSRR z Finlandią

12 marca 1940 r. – traktat kończący wojnę radziecko-fińską

9 kwietnia 1940 r. – atak III Rzeszy na Danię i Norwegię

10 maja 1940 r. – agresja III Rzeszy na Francję

10 czerwca 1940 r. – wypowiedzenie wojny Francji i Wielkiej Brytanii przez Włochy

22 czerwca 1940 r. – w Compiègne podpisano zawieszenie broni między Francją i Niemcami

lipiec-październik 1940 r. – bitwa o Anglię

13 sierpnia 1940 r. – początek ofensywy włoskiej w Afryce

28 października 1940 r. – atak Włoch na Grecję

6 kwietnia 1941 r. – atak Niemiec na Grecję i Jugosławię

kwiecień 1941 r. – układ o nieagresji między ZSRR i Japonią

22 czerwca 1941 r. – atak III Rzeszy na ZSRR

14 sierpnia 1941 r. – podpisanie Karty Atlantyckiej

29 września 1941 r. – początek egzekucji Żydów w Babim Jarze

7 grudnia 1941 r. – atak Japończyków na Pearl Harbor

20 stycznia 1942 r. – konferencja nazistów w Wannsee koło Berlina; podjęto decyzję o „ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej”

7-8 maja 1942 r. – bitwa na Morzu Koralowym; straty po stronie Japonii i USA; wycofanie się Japonii z planów inwazji w kierunku południowym (na Australię)

4-7 czerwca 1942 r. – bitwa pod Midway; zwycięstwo wojsk amerykańskich – zatopienie m.in. czterech lotniskowców japońskich

23 października – 4 listopada 1942 r. – bitwa pod El-Alamejn w Afryce

14 stycznia 1943 r. – konferencja w Casablance

2 lutego 1943 r. – kapitulacja armii niemieckiej pod Stalingradem

19 kwietnia 1943 r. – początek powstania w getcie warszawskim

13 maja 1943 r. – kapitulacja wojsk osi w Tunezji; koniec wojny w Afryce

5 lipca 1943 r. – początek największej bitwy pancерnej II wojny światowej na Łuku Kurskim

10 lipca 1943 r. – lądowanie wojsk alianckich na Sycylii

28 listopada – 1 grudnia 1943 r. – konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie

18 stycznia 1944 r. – koniec walk o Leningrad i oblężenia miasta przez wojska niemieckie

6 czerwca 1944 r. – lądowanie aliantów w Normandii; początek II frontu

29 sierpnia 1944 r. – wybuch powstania na Słowacji

4-11 lutego 1945 r. – konferencja Wielkiej Trójki w Jałcie

25 kwietnia 1945 r. – spotkanie wojsk radzieckich (1 Front Ukraiński) i aliantów zachodnich w Torgau nad rzeką Łabą (niem. Elbą)

30 kwietnia 1945 r. – śmierć Hitlera

8 maja 1945 r. – kapitulacja III Rzeszy

6 sierpnia 1945 r. – zrzućenie bomby atomowej na Hiroszimę

9 sierpnia 1945 r. – zrzućenie bomby atomowej na Nagasaki

2 września 1945 r. – koniec wojny na Dalekim Wschodzie

Przepisz temat i zapoznaj się z notatką. Będzie potrzebna do sprawdzianu wiadomości.